

ՔԱՐԻ ԳԱՆՈՒՍՑ

Ամսոյս 17-ին, հինգշաբթի, Կովկասի Տ. Փոխարքան ողջամբ ժամանեց Թիֆլիզ իր ամուսնու հետ:

Թիֆլիզի քաղաքային ինքնավարութիւնը արտակարգ ընդունելութիւն ցոյց տուեց ծանր հիւանդութիւնից ապաքինուած Փոխարքային:

Քաղաքային ինքնավարութեան այս ցանկութեանը մեծ համակրանքով ընդառաջ գնաց Թիֆլիզի ազգարնակութիւնը և ցոյց տալով իր առանձին սէրն ու համակրանքը՝ ցնծութեան ողջոյններով ընդունեց իր սիրելի Փոխարքային:

Ռուսաստանի նուաճումից յետոյ Կովկասեան Փոխարքաների և կառավարիչների պատմութեան մէջ փայլուն էջեր են կազմում Մ. Ս. Վորոնցովը, Մեծ Իշխ. Միխ. Նիկոլայեվիչը և Ի. Ի. Վորոնցով-Պաշկովը իրենց ժողովրդասէր ու իմաստուն կառավարութեամբ և խաղաղ քաղաքակառութեամբ, որով երկիրը խաղաղացրել և հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքով սերտ կապել են Ռուսաստանի Մեծ Կայսեր և ժողովրդի հետ և իրենք մեծ ժողովրդականութիւն ձեռք բերելով՝ սիրելի են դարձել Կովկասի բազմացեղ ազգերին:

Կովկասի Տ. Փոխարքան բաղդ ունենալով ներկայանալ Նորին Կայսերական Մեծութեան Լիվադիայում՝ իր ամենահպատակօրէն զեկուցումը Կովկասի ազգերի մասին տալուց յետոյ՝ կրկին դառնում է մեր երկիրը բերելով Թագաւոր Կայսեր ողջոյնը յանուն Կովկասի ժողովրդեան և հաւանութիւնը գործելու նոյն շաւղով:

Հայ ժողովուրդը ողջունելով իր սիրելի Փոխարքայի գալուստը՝ ցանկանում է նրան երկար կեանք:

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՄՐԻ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀՅՈՒՍՏՆԵՐԸ

Թագաւոր Կայսեր բարեհաճել է հետեւալը հեռագրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին.

Լիվադիա, 14 հոկտ.

Նորին Սրբութիւն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց.

Շնորհակալ եմ Ձեզ և յանձնարարում եմ հաղորդել էջմիածնում տօնախմբութեան բոլոր մասնակիցներին Իմ շնորհակալութիւնս՝ աղօթքների և Ինձ արտայայտուած ամենահպատակ զգացմունքների համար:

ՆԻԿՕՂԱՅ

Այս հեռագիրը պատասխանն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետեւալ հեռագրի:

Էջմիածին, 13 հոկտ.

Լիվադիա, Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրին.

Հայաստանում քրիստոնէական լուսաւորութեան հիմունքը դնող յաւերժայիշատակ ս. Մեսրոպի և Սահակի ձեռքով գտնուած հայ տառերի 1500-ամեակի և հայկական տպագրութեան 400-ամեակի յօբելենական հանդէսներին էջմիածնում ժողովուած հայ ժողովրդի բոլոր խաւերի, բարեգործական ու կրթական հաստատութիւնների ներկայացուցիչները շերտ աղօթքներ վերառաքելով ինձ հետ և ամբողջ միաբանութեան հետ միասին նախաթու տաճարում Ձերզ Կայսերական Մեծութեան և հանուր Օգոստոսիաո Տան երկարակեցութեան ու երջանկութեան համար՝ առ ոտս Ձեր Մեծութեանն են արկանում ամենահաւատարիմ հպատակութեան և անսահման սիրոյ ու երախտագիտութեան զգացմունքներ:

Թող Ամենակարող Աստուած երկարէ Ձերզ Մեծութեան օրերը ի փառս քրիստոնէական եկեղեցւոյ և ի բարօրութիւն Մեծ Ռուսաստանի: Գէորգ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՓՈՒՍԱՐԳԱՅԻ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻ ՀՅՈՒՍՏՆԵՐԸ

Հայ տառերի գիւտի և տպագրութեան յօբելենների առիթով Խասաւ-Իւրտ կայսրանից (Վլադիկաւկազ գիծ) հոկտ. 16-ին Կովկասեան Փոխարքայից Թիֆլիզում ստացուած է հետեւալ հեռագիրը.

Նորին սրբազնութիւն Մեսրոպ եպիսկոպոսին.

Շնորհաւորելով հայ տառերի գիւտի 1500-ա-

մեայ կուլտուրական հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը, կինս և ես սրտանց շնորհակալ ենք Ձեզանից և բոլոր ներկաներից՝ բարի ցանկութիւնների համար: Կօմս Վօրօնցոյ:

Այս հեռագիրը պատասխան է Մեծոպ եպ.ի քաշած հետեւեալ հեռագրին.

«Լիվագրիս.

«Նորին Կայսրական Մեծութեան Փոխարքային Կովկասի, Պայծառափայլ Կօմս Իլլարիօն Իվանովիչ Վօրօնցոյ-Պաշկովին.

«Այսօր, հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի օրը, ի ներկայութեան Ձեր փոխանորդի՝ գեներալ Շատիրօվի, իշխանութեան և զանազան դաւանութիւնների հոգևորականութեան, բարձր ներկայացուցիչների, ինչպէս և հասարակական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչների և ժողովրդի բոլոր խաւերի բազմաթիւ ժողովի, կայացաւ հայոց հոգևոր գպրոցի նոր շինութեան մէջ համազգային յօբելանի տօնախմբութիւնը և բազում կեանս մաղթուեց Պաշտելի Վեհապետին հայկական կուլտուրայի Հովանաւորին և ամբողջ Արքայական Տան. Կօմսուհի Ելիզաւէտա Անդրեւիվայի և ձեր պայծառափայլութեան երկարակեցութեան մաղթանքը ընդունուեց բոլոր հաւաքուածների խնդագին աղաղակներով: Մատուցանելով Ձեր Պայծառափայլութեան խորագոյն շնորհակալութեան զգացումներ այն անփոփոխ Հովանաւորութեան համար, որ Դուք ցոյց էք տալիս հայ հասարակութեան բոլոր կուլտուրական-հոգևոր ձեռնարկութիւններին և վերառաքելով աղօթք Ամենաբարձրեային Ձեզ առողջութիւն և երկարակեցութիւն պարգևելու համար ամենաանձնուիրաբար խնդրում եմ Ձերգ. Պայծառափայլութիւնից արկանել յոտս Նորին Կայսերական Մեծութեան՝ հօտի և բոլոր հաւաքուածների անունից անսահման սիրոյ, անձնուիրութեան և երախտագիտութեան ամենահպատակային զգացումը:»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐՁԻՆ ԱՆՅԲԵՐԸ ՄԵՐՁԱՌՈՐ ԱՐԵՒԷԼՔՈՒՄ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՒ ՎԵՐԱՉԱՐԹՆՈՒՄԸ

«Շատ դառն էր ինձ համար համոզուել, թէ աշխարհը պատկանում է զօրեղներին: Դարվին

XVI

Այդ ընդհանուր բազարական անցուդարձի շրջանում ռուս դիւանագիտութիւնը իր կողմից Աւստրիայի պահանջների ու պատերազմական սպառնալիքների դէմ պահպանում էր երկար ժամանակ հանելուկային լռութիւն՝ նիւթ տալով իր օտարազգի անբարեացակամներին ազմկայի և սուր իրարանցումների, որոնք թողնում էին գործերի ընթացքի վրայ որոշ ազդեցութիւն: Ռուս դիւանագիտութիւնը, որը՝ ինչպէս ենթադրում էին՝ Սերրիայի պաշտպանն ու հովանաւորոյն է, գործերի այդ սուր ու տենդային ընթացքում երևան չեկաւ իր զօրեղ արտայայտութեամբ պարզելու իր հայեցակէտը և այս կողմից իր փոխարէն խօսելու ու գործելու ասպարէզը յանձնել էր Ֆրանսիական ներքին գործերի նախարար Բայսօնդ Պունկարէին, որը իր կողմից շնորհայի կերպով կատարում էր իր՝ առանձին զգուշութիւն պահանջող գերք:

Բայց և այնպէս վերջում եւրոպական պատերազմի ուրուականը չբացնելու և ռուս հասարակութեան որոշ մասին մթութեան մէջ դեգերելուց հանելու համար նա ստիպուած էր խցել իր լռութիւնը և հրապարակ ելնել իր յայտարարութեամբ: Եւ ահա այդ մտքով Պետական Դումայում՝ երևան եկաւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերութեամբ ոչ թէ ռուս դիւանագիտութեան անմիջական ղեկավարը, այլ նախարարական խորհրդի նախագահ Կօկօվցեր: Նրա յայտարարութիւնը կառավարութեան ընդհանուր յայտարարութիւնից յետոյ, որը տեղի ունեցաւ դեկտ. 5-ին (1912 թ.), պարունակում էր իր մէջ ընդհանուր դարձուածքներ, որոնք ըստ երևոյթին բաւարարութիւն էին տալիս թէ մէկ և թէ միւս կողմին:

«Պատերազմական հազուադիւր քաջագործութիւնները դաշնակից զօրքերի,—ասաց նա ի